

Gyógyszerésztörténeti közlemények

Gyógyszerészet 27. 99—102 1933.

Dr. Szabó Gyula

1833—1905

DR. KOLOZS CSABA

150 éve született Tállyán, szőlőbirtokosi családból. Gyógyszerészi oklevelét 1855-ben Bécsben szerezte, majd vegytudori minősítést nyert 1856-ban. Pályája derekán érte az egész Európát ellepő filoxéra (szőlőgyökértetű) járvány, melynek leküzdése és az elpusztult magyarországi szőlőtermelés érdekében — saját költségén a franciaországi Montpellierben tanulmányozta az amerikai alanyvesszőkre oltott újratelepítést s haza térve meghonosította azt. Ily módon tevőlegesen és elsősorban vett részt Tokaj-hegyalja szőlészetének rekonstrukciójában, s a szőlőmunkásokat maga oktatta a gyökeres oltványok készítésére. 1859-ben vette meg a miskolci Fehér Kigyó gyógyszerétárat, melyet haláláig magas színvonalon vezetett. Példa rá egy 1868-ban kiállított gyógyszerétárvizsgálati jegyzőkönyv is, melyet a szerző, a többi adatokkal együtt a B. A. Z. megyei levéltár vonatkozó iratainak áttanulmányozása útján adott közre. Dr. Szabó Gyula bronzba öntött mellszobra ma is látható Tállyán, Csokonai téri szőlőháza előtt, mint a hálás utókor megemlékezése.

*

Hazánk egyik történelmi borvidékének nevezetes kis községében áll bártfay Dr. Szabó Gyula mellszobra — melyet Farkas Béla szobrászművész alkotott, s Szilly István öntött bronzba [2] —, s szőlőháza előtti térről tekint Tállya község közepe felé. Dr. Szabó Gyula gyógyszerész egyben a szőlész-mesterség világszínvonalon elismert gyakorlója is volt, még ha ma már csak jobbára a mezőgazdaságban tartják számon. Tudomásom van róla, hogy már nagyapja, majd édesapja Szabó József is kiváló szőlész hírében állott, s Tokaj-hegyalja egyik legnagyobb szőlőbirtokosai voltak. Így érthetőbb, hogy már a szülői házból magával hozta a szőlőművelés szeretetét annak ellenére, hogy édesapja kívánságára 1855-ben Bécsben elvégezte a gyógyszerészeti tanulmányokat, sőt, mint vegytudor is minősítést nyert 1856-ban.

Mielőtt gyógyszerészi és más közeleti tevékenységére rátérnénk, tekintsük át a magyar szőlőművelés területén végzett hatalmas munkáját.

A szőlészet s ennek kapcsán bortermelésünk jelentős tényezője ma is nemzeti jövedelmünknek. Az országos érdeken túlmenően, helyileg talán még nagyobb a fontossága, hiszen a magyar borok világhíre, különösen a Tokaj-hegyaljai borok közkedveltsége, ismertté tette hazánkat Szentpétervártól Londonig, s jelentős devizabevételekre tett szert mind a birtokosság, mind az államháztartás, de állandó jövedelmet biztosított a szőlőmunkások lakta vidékeknek is.

Talán fiataljaink előtt sem ismeretlen az a tény, hogy a XIX. század harmadik negyedében egész Európát elborította az ún. nagy filoxéra (szőlőgyökértetű) járvány, mely az addig virágzó európai szőlőgazdálkodást szinte eltüntette a föld színéről. Tokaj-Hegyalján 1885-ben tetőzött a járvány s amerre felütötte a fejét, a szőlősgazdáknak a teljes tönkremenetel, a szőlőmunkásoknak a kilátástalanság és teljes munkanélküliség jutott osztályrészüül. — Az elkeseredés, a tehetetlenség közepette jött Szabó Gyula energiája és áldozatkészsége s elsőnek mutatta meg az utat Tokaj-Hegyalja újjászületéséhez. A Borászati Lapok 1895. évi április 7-i számában olvasható: „Ő volt az első, aki Tokaj-Hegyalján oltványyszőlőt ültetett és ez az elpusztult borvidék szőlőbirtokosait felrázta a tétlen kétségbeesésükből, amelytől kezdve Magyarország borvidékének e gyöngyét ismét régi jelentőségére emelte.”

Dr. Szabó Gyula anyanyelvén kívül három idegen nyelvet is beszélt, orosz, angol és franciát. Nem titok, kellett ez a nagy borkereskedéshez. Hámm

Vilmos német szakíró az 1886-ban megjelent „Wein-Buch”-ban így nyilatkozik: „Dr. Szabó Gyula tokaji borai és Tokaj-Hegyalja óborai (Weinantiquitäten) a legjobbak Magyarországon. Kiállításokon díjakat nyert boraival s halálakor a híres avasi borpincéjében 120 000 palack kiváló aszabor és a tállyai pincéiben sok száz hektoliter válogatott hordóbor várta a palackozást.

Már korábban üzleti és szakmai kapcsolatban volt külföldi, — így francia szakemberekkel, s mint ahogy a Borsod Á. Z. megyei Levéltár 4.816. ikt. sz. (Tisztifőorvosi Iktatókönyv.) bejegyzése bizonyítja, 1888-ban útlevelekérelmet nyújtott be az alispáni hivatalhoz, Franciaországba történő utazása érdekében [3]. Montpellier-be vezető tanulmányútját természetesen saját költségén végezte. Tanulmányai helyszínéről filoxérának ellenálló amerikai alanyvesszőket hozott magával s eme alanyvesszők oltásának tudományát is. Ez időben új ismeretnek minősülő termesztési elvek és gyakorlat birtokában először a kedvenc parcelláján a „Nagyhasznos”-i dűlőben kezdte meg a szőlő újratelepítését Riparia Portalis alanyon, gyakran a kétkedők gúnyolódásai közepette. — Majd a siker láttán, megkereste a rekonstrukciós csoportokat s tapasztalatait önzetlenül átadta azoknak is. A filoxéra pusztítása nyomán koldusbotra jutott szőlősgazda társainak alanyvesszőt s termelési tapasztalatot juttatott, a munkások százait tanította meg oltani s arany pénzzel jutalmazta azt, aki a legsikeresebben oltott.

Mint hogy olyan jelenséget tapasztaltam Dr. Szabó Gyula működésének és életének kutatása során, mintha a mezőgazdaság ki akarná sajátítani érdekeit kizárólag a szőlőművelésre és újratelepítésre, a továbbiakban Dr. Szabó Gyuláról mint gyógyszerészről, és vegytudorról (ez jelentette a doktori cím viselhetőségét) kívánok szólni.

Tanulmányai végeztével, 1859 augusztusában megvette a miskolci Fehér Kígyó gyógyszertárat Leskó Soma (nős Posevitz Krisztina asszonnyal) gyógyszerésztől. Ezt a gyógyszertárat állítólag 1803-ban éppen Tállyáról helyezték volna át, mint azt egy ceruzával beírt megjegyzés kívánja elhiteitni egy gyógyszerár vizsgálati jegyzőkönyvön. Ez nem dokumentálható, az viszont igen, hogy a gyógyszertár reáljogát Leskó Sámuel gyógyszerész kérelme alapján 1859 áprilisában ismerték el a K. K. Stuhlrichteramt (Borsod vm.) 4.424/1859 sz. alatt [4].

1867 decemberében már a Miskolc város törvényhatóságának tagja [5].

Horváth Lajos barátjához írt, s a kálvinista tanítók anyagi helyzetéről szóló leveléből idézem: „... igen szeretném tudni, szépen megjött-e a szülő Deák Ferenc nagy hazánk fiának? — én a lelkem is bele pakkoltam volna, — de nem vette-e rossz néven küldeményemet? — igen szeretném tudni.” [6].

Találtam iratokat 1877-ből kelt házadó fellebbezésről [7]. Gyönyörű nyomdatechnikával készült fejleces papíron 1882-ből keltezett gyógyszerzámlát 34 Ft 51 krajcáról, saját, kalligrafikus aláírásával.

Közben jutott energiájából arra is, hogy tagja volt az Állandó Filoxéra Bizottságnak. Tevékeny részt vett a Magyar Szőlősgazdák Országos Egyesülete megalapításában, melynek igazgatósági tagja volt, 1905-ben bekövetkezett haláláig. Közéleti tevékenysége és nemzetgazdasági szempontból is jelentős alkotása mellett kiváló gyógyszerész is volt. Bizonyítja ezt az alábbiakban szó és betűszerint leírt egyik gyógyszerártárvizsgálati jegyzőkönyve is [8].

„Gyógyszertári vizsgálati jegyzőkönyv”.

1868-ik év December 15.-én megjelent Miskolc Város Szécsén utzában tek. Éles János Miskolc Város Albírája jelenlétében, alólírott következő rendben végezte a Gyógyszertár vizsgálatát.

- 1.^{or} A Gyógyszertár Székhelye Miskolc Város a Miskolci járásban.
- 2.^{or} A Gyógyszertár Czime Fehér Kígyó
- 3.^{or} A Gyógyszertár tulajdonos neve Szabó Gyula, ki 1855-ik évben július 20-án Bécsben mint okleveles gyógyszerész Mester lön fölesketve, 1856-ik év Augustus 2-án Bécsben Vegytudorrá lön; Ezen Gyógyszertár felállítatott 1803 év. Reáljogot nyert 1859-ik év Március 9-én és Nagy Béla helytartótanács 11.684. sz. árpilis 22-én kelt magas intézvénye szerint
- 4.^{or} Okleveles segédje (:provisor:) Gotthág Gyula, ki oklevelét 1857 július 20-án Pesten mint Gyógyszerész Mester nyerte.
- 5.^{or} Oklevél nélküli segédje (:subiast:) Palóczy Lajos ki 1868-ik év Augustus 4-én lön fölszabadítva.
- 6.^{or} Gyakornok Tatai Miklós 18 éves Ref. 6 Gymnaziális osztályt elegendő sikerrel végzett ifjú — 1867-ik év 1. Januártól van fölvéve.
7. A Gyógyszertári Csarnok (:officina :) helyisége teljesen megfelel a czélnak, elegendő tágas magas, világos száraz és tiszta. A köröskörül felállított Állványok, emelvények és szekrények, mind célszerűen elosztva és izlésesen olajos festékekkel befestve, az edények anyagszerűekre nézve éppen úgy mint kölszínükre és alakjukra nézve, semmi kívánni valót nem hagynak.
8. A gyógyszerek tiszták, jó készületűek és elegendő mennyiségben vannak. A gyógyszerek betűi rendben elszorozva könnyen olvasható jelvényekkel (Szágnatúra) ellátva. A mérgek szükséges mennyiségben és a kiszolgáltatáshoz megkívántató különféle mérlegek, dörzsesészek és kanalak s.t.b. tisztáknak célszerűeknek és helyeseknek lenni találtattak.
9. A mérgek külön záras helyen tartatnak és a kiszolgáltatásukat tanúsító jegyzőkönyv pontosan vezetetik.
10. A Meisner-féle faj súlymérték meg van, légsúly és hévmérővel el van látva a gyógyszertár. A kémszerek ládája teljesen felszerelve.
10. A mérlegek és a minden három évben megvizsgáltatni és kijazitatni és újakkal fölváltatni szokot súlyok minden fokozatban meg

vannak és helyesek. A' kiszolgáltatási Asztalhoz és a gyógyszerek készítőéhez szükséges mindennemű eszközök és edények tiszták, czélszerűek és jó rendben tartatnak.

12. A' vinnye (:Laboratórium:) elegendő tágas és dúsán föl van szerelve minden ide tartozó eszközökkel, minők a leparláshoz szükséges kitűnő készületű gőzgép készülék, üst, göröbek, lombikok különféle szűrőcsék. S.t.b.
13. A' Szerkamra elegendő tágas, száraz, és világos — benne az állványok és rajta az edények tiszták és olajos festékekkel jegyezvők; a szerek mind mennyiségre mind minőségre kielégítők. A' pincze a czélnak minden tekintetben megfelelő. Az itt tartani szokott fűszeres vizek, szörpök, lélek, égvények, kenőcsök, mind jó állapotban találtattak.
15. A' füves pad az idő viszontagságai ellen biztosan meg van védve, a rajta levő füvek, gyökerek virágok mind mennyiségileg — mind minőségileg kielégítők.
16. A' Pharmacopea Ausztriaca 1858-ik évből és az 1859-ki Árszabály könyve az időnként kiadatott gyógyszerészi szabályokkal és a méregárulást korlátozó intézkvények gyűjteményével rendben találtattak.
17. A' gyógyszervegyészeti és ennek segédtanulmányait illető szakkönyvekkel bőven el van látva a gyógyszerház.
18. A' gyógyszeranyagokat, mellyeket a Pesti és Bécsi kereskedőknél szokott megrendelni, jegyzőkönyvbe vezeti és azokról rendes hiánykönyvet (:Defectenbuch:) tart, úgy szintén a készítményekről és ezek hiányáról pontos jegyzéket vezet.
19. A' hitelkönyv (:contobuch:) vagyis a bent maradtó vényeket igazoló könyv rendben van; a vények szabályszerűen árjegyezve betűsorozat szerint tartatnak: Következő gyógyszerek vizsgáltattak meg: (Helyhiány miatt számszerűen közlöm csupán: 64 féle gyógyszert sorol fel, alapanyagot és galenusi készítményt vegyesen.)
Kelt Miskolczon 15. December 1868

Éles János Miskolcz-Város Albírája s. k.

Dr. Bódogh Albert megyei főorvos s. k.

Horváth József megyei fősebes s. k.

Szabó Gyula vegy tudor gyógyszerész s. k.
a fehér kigyóhoz

20. A' gyógyszerház használatában lévő mértékeire, a gyógyszerek árának törvényszabta, mintaszerű kitételére és a közönség pontos kiszolgáltatására nézve dícséretes hírből áll. — A' Gyógyszertártulajdonos tudományosan művelt és erkölcsi magaviseletére nézve feddhetetlen férfiú.

Kelt mint fent.

Éles János s. k. Miskolcz Város albírája

Dr. Bódogh Albert s. k. megyei főorvos

Horváth József s. k. megyei fősebes.

A' gyógyszerházvizsgálati jegyzőkönyv minden tekintetben elismerőleg nyilatkozik *Dr. Szabó Gyula* gyógyszerészi működéséről. Magának a jegyzőkönyvnek a szempontjai még napjainkban is helytállóak, sőt, a 20. pontban foglaltak csakhogyan nem minősítés számba mennek, amit ezek szerint egy évszázaddal ezelőtt évenként ejtettek meg.

Tartozom még a korabeli ortográfia magyarázatával. 1.^{or}, 2.^{or} stb. a vizsgálati szempontok számozása első olvasásra nem volt teljesen érthető s hajdani latin tanulmányaimra emlékeztem a tő és sorszámmal latin megfelelőjét keresve, míg kikerült, hogy egyszerűen: először, másodsor stb. felsorolásról van szó, s ez is csak egy darabig.

A' másik — talán magyarázatra szoruló fogalom — a gyógyszerházvizsgálati jegyzőkönyv 15. pontjában a „pad” elnevezés, mely tájegységként még ma is a pallást jelenti, s nem valamilyen főlk alkalmazhatóságot.

Ezúton mondok köszönetet *Vadás Mária* kártársnőnek, a miskolci „Oroszlán” gyógyszerház két háború közötti asszisztensnőjének *dr. Szabó Gyula* arcképeért, s számos, a dolgozatban szereplő adatért. Ma Ő lakik Tállyán *dr. Szabó Gyula* szülőházában, s Ő istápolta haláláig *Szabó Gyula* unokáját, *dr. Baross Endréné sz. Bujovszky Ilonát*.

IRODALOM

1. Magyar Életrajzi Lexikon II. k. 677. old. — 2. *Dr. Baross Endre*: Emlékezés *Dr. Szabó Gyulára*. Borászati Lapok, 1934. 34. sz. — 3. B. A. Z. m. LT. 4816/1888. Alispáni iratok. — 4. B. A. Z. m. LT Mv. LT. Levéltári irományjegyzék I. csomó 8. sz. 2. jegyzőkönyv. — 5. Miskolc Város közigyelési jegyzőkönyvei. 136-os jegyzőkönyvi szám 1867. — 6. B. A. Z. m. LT. XV. 15—16/9 872. Miskolc. — 7. B. A. Z. m. LT. 283, 763, 941, 889/1878. — 8. Miskolc thj Város Levéltára. Tárgy: Fehér Kigyó gyógyszerház vizsgálata.

Д-р Ч. Колож: О-р Дула Сабо 1833—1905 гг

Он родился 150 лет назад в Таёе в семье владельца виноградников. Диплом фармацевта получил в 1855 году во Вене, затем получил знание знатока химии в 1856 году. В середине своей карьеры наступила эпидемия филлоксеры распространяющаяся на всю Европу (воп корней винограда), в интересе преодоления которой и погибшего венгерского виноградарства, на свои расходы в французском Монтельно изучал новое насаждение на американские лозы и вернувшись на родину основал его. Таким образом фактически и в первую очередь участвовал в реконструкции виноградарства Токая и сам обучил виноградарям приготовление корневых черенков. В 1859 году купил аптеку Белый змей в г. Мншколц, которым до своей смерти руководил на высоком уровне. Примером этого служит протокол контроля аптеки составленный в 1868 году, который автор опубликовал вместе с другими данными после изучения соответствующих материалов областного архива Боршод-Абауй-Землен. Бронзовый бюст д-ра Дула Сабо можно видеть и в настоящее время в Таёе, перед домом родителей на площади Чоконан, как воспоминание благодарного потомства.

Dr. Cs. Kolozs: Life and work of Dr. Gy. Szabó (1833—1905)

Born 150 years ago in Tállya as the son of a vineyard owner, he obtained his M. Pharm. diploma in 1855 in Vienna, then in 1856 he acquired the degree of Doctor

of Chemistry. At the height of his curriculum, he was compelled by the outbreak of phylloxera (vine pest) throughout Europe, to study on his own expense in Montpellier (France) the method of replanting of vine by planting grafted American shoots. He introduced the method in Hungary and took major part in the reconstruction of the famous grape land of Tokaj; he trained also the vineyard workers for the preparation of grafted shoots. In 1859 he bought the „White snake” pharmacy in Miskolc and managed it until his death at a high professional level, as documented among others by a protocol of inspection dated in 1863. The bronzen bust of *Dr. Gy. Szabó* preserves the memory of his lifework; it has been erected in Tállya before his house of birth by the grateful posterity.

Dr. Cs. K o l o z s: *Dr. Gyula Szabó 1833—1905*

Er wurde vor 150 Jahren in Tállya, als Sohn einer Weingarten-Besitzer-Familie geboren. Sein Apothekerdiplom hat er im Jahre 1855 in Wien erworben und im Jahre 1856 erhielt er dann die Qualifikation eines Chemiedoktors. In der Mitte seiner Laufbahn erreichte ihn die, das ganze Europa befallende, Phylloxera (Reblaus) Epidemie. Um diese zu bekämpfen und im Interesse des vernichteten ungarischen Weinbaues — hat er in Montpellier (Frankreich) auf eigene Kosten die auf amerikanische Wildlingsgerten gepfropfte Neuanpflanzung studiert und nachhause zurückgekehrt diese dann einheimisch gemacht. Auf diese Weise hat er aktiv und in erster Linie in der Rekonstruktion des Weinbaues von Tokaj-Hegyalja mitgewirkt und die Weinbauarbeiter selbst in der Bereitung der mit Wurzeln versehenen Pflöpfung unterrichtet. Im Jahre 1859 hat er die Apotheke „Fehér Kígyó” (Weisse Schlange) in Miskolc angekauft, die er bis zu seinem Tode auf hohem

Niveau geleitet hat. Ein Beispiel hierfür ist auch ein im Jahre 1868 ausgestelltes Apotheken-Revisionsprotokoll, welches der Verfasser mit den übrigen Daten, nach dem Studium der bezughabenden Dokumente des Archives des Komitates B. Á. Z., veröffentlicht hat. Die bronzegossene Büste von *Dr. Gyula Szabó* ist in Tállya auch heute noch vor seinem Geburtshause auf dem Csokonai Platz, als Gedenken der dankbaren Nachwelt, zu sehen.

★ *Resumo en Esperanto:*

D-ro Cs. K o l o z s: *D-ro Gyula Szabó (1833—1905)*

Li naskiĝis antaŭ 150 jaroj en Tállya, de vinberbiena familio. Li akiris sian farmaciistan diplomon en Vieno, en la jaro 1855, kaj poste gajnis kemiistan-scienculan kvalifikon en 1856. Ĉe la mezo de lia kariero estiĝis la filoksero-epidemio (vinlaŭso) disvastiĝanta en tuta Eŭropo. Por venki la epidemion kaj en intereso de la neniiĝinta hungara vinberkulturado li proprakoste studis en Francujo (en Montpellier) la replantadon per vinbero greftita sur amerikajn vinbervergojn, poste veninte hejmen li aklimatigis ĝin. Tiamaniere li efektive partoprenis en la rekonstruado de la vinberkulturado en Tokaj-Hegyalja, kaj la vinberlaborulojn li mem instruis pri la pretigo de radikaj greftaĵoj. En la jaro 1859 li aĉetis la apotekon „Blanka Serpento” en ubro Miskolc, kiam li alt-nivele gvidis ĝis sia morto. Estas ekzemplo pri ĝi ankaŭ tiu apoteko-ekzamena protokolo, kiam la aŭtoro publikigis kune kun aliaj indikoj post studado de la koncernaj skribaĵoj de la Borsod-Abaúj-Zemplén-departementa arkivo. La bronz-busto de *D-ro Gyula Szabó* ankaŭ nun estas videbla en Tállya, antaŭ lia naskiĝdomo sur la placo Csokonai: kiel rememoro de la dankema postepoko.

(*Borsod A. Z. megyei Gyógyszertári Központ 1936. sz. „Oroszlán” gyógyszertára, Miskolc, Széchenyi u 76. — 3530*)

Ērkezett: 1982. IV. 5.